

Jánosi Dalma

A romániai nemzeti kisebbségek védelmének intézményi kerete

Bevezetés

A tanulmány célja bemutatni mindazokat a romániai intézményeket, amelyek tevékenységét a nemzeti kisebbségek jogállása, a jó interetnikus kapcsolatok népszerűsítése vagy a diszkrimináció felszámolása képezi. Az intézmények bemutatása mellett a tanulmány kitér ezen intézmények által elért eredményekre, és emellett érinti azokat a nehézségeket is, amelyekkel ezek szembesülnek.

A kommunizmus bukását követően a kisebbségek problémája mind a közbeszéd, mind pedig a politika napirendjén egy fontos, de ugyanakkor ellentmondásokkal teli témává vált. Az elért eredményeket nagy erőfeszítések árán érték el, és távol állnak attól, hogy véglegesek legyenek. Mindenekelőtt 1989 decemberében létrejött a Romániai Magyar Demokrata Szövetség (RMDSZ), amely a „*magyarok érdekvédelmét és közképviselését*”¹ tűzte ki céljául. Jelenlétével az RMDSZ számos olyan törvénytervezet, jogszabály és kormányzati stratégia kezdeményezője vagy megvalósulásának elősegítője, amelyek a magyar közösség és a többi etnikai csoport helyzetének javítását eredményezték. Másodsorban: az 1990-es évek folyamán a nemzetközi nyomás pozitív hatással volt a nemzeti kisebbségek helyzetére, hisz Romániát ebben a periódusban folyamatos megfigyelés alatt tartották. Eképpen, az Európa Tanácshoz való csatlakozásra törekedvén, Románia egy új választási törvényt fogad el, amely lehetővé teszi, hogy minden olyan nemzeti kisebbség, amely a választások eredményeképpen nem szerez mandátumot, egy képviselőt delegáljon a Képviselőházba.

1991-ben Románia kormánya egy nyilatkozatban fejezte ki azon igyekezetét, hogy minden állampolgára számára azonos jogokat biztosítson, beleértve a nemzeti kisebbségekhez tartozó egyéneket is, elősegítve ezáltal etni-

1 <http://www.rmdsz.ro/bemutato.php>.

kai, nyelvi, kulturális és vallási identitásuk megőrzését. Ennek ellenére csak 1993-ban jött létre (a 173/1993-as Kormányrendelet által) a Nemzeti Kisebbségi Tanács, amely a román kormány konzultatív szervének státusával rendelkezett, és azon szervezetekből állt össze, amelyek parlamenti képviselettel rendelkeztek, és a szakminisztériumok szintjén igazgatói vagy államtitkári funkciót töltöttek be. Ezen Tanács keretében működött a Technikai Titkárság, amelyet egy titkár vezetett, akit a Kormányfőtitkárság rendelettel nevezett ki. Ezt a Tanácsot a hatóságok az imázs-építésre használták, „*az RMDSZ politikai és propagandisztikus értelemben vett elszigetelésének kísérleteként elgondolva*”.² Rövid idővel azután, hogy a Tanács létrejött, az RMDSZ felfüggesztette tevékenységét a Tanácsban, majd ezt követően a roma képviselők is hasonlóképpen cselekedtek, és így módon a tanács veszített hitelességéből.

1997-ben a 137/1993-as kormányrendeletet hatályon kívül helyezi a 17/1997-es törvény, amely a Kisebbségvédelmi Hivatal létrehozását szintén Románia kormányának keretén belül írja elő. A hivatalt a miniszterelnök által megbízott miniszter vezeti, struktúrájában pedig megtalálható a Romák Társadalmi Integrációjának Országos Hivatala is. A Kisebbségvédelmi Hivatal öt területi irodával is rendelkezik Konstancán, Kolozsváron, Drobeta Turnu Severinen, Suceaván és Aradon, ez utóbbi azonban sohasem működött. Immár Nemzeti Kisebbségek Tanácsa elnevezés alatt újraszervezik a Nemzeti Kisebbségi Tanácsot is, mint a nemzeti kisebbségekhez tartozó állampolgárok szervezeteinek szövetségét (a Kisebbségvédelmi Hivatal tanácsadó szerve, ezúttal a miniszterek részvétele nélkül)³. A Nemzeti Kisebbségek Tanácsának legfontosabb jogkörei a következők: a megbízott miniszter elé terjeszti a nemzeti kisebbségekhez tartozó állampolgárok szervezetei számára a költségvetésben elkülönített alapok elosztási mechanizmusát; javaslatokat nyújt be a hivatalnak a hatáskörébe tartozó problémák hatékonyabb megoldása céljából.

1997-ben, a 35/1997-es törvénnyel létrehozzák az Ombudsmani Hivatalt, mint minden közhivataltól független hatóságot. Annak ellenére, hogy az 1991-es alkotmányos előírások már rendelkeztek róla, az Ombudsman csak 1997 őszétől tölti be hivatali hatáskörét. Fő célja az emberi jogok és

2 *Minoritățile în tranziție. Raport privind politicile publice în domeniul minorităților naționale și etnice din România*. EDRC, Cluj-Napoca, 2005.

3 Markó Attila: *Evoluția sistemului de promovare a relațiilor interetnice de la crearea Consiliului Minorităților Naționale în 1993*. In Jura Cristian (coord.): *Sistemul complementar de protecție a drepturilor omului și combaterea discriminării în România*. Editura Universității Transilvania, Brașov, 2004.

szabadságjogok védelme a közhivatalok visszaéléseivel és törvénytelen beavatkozásaival szemben. Az intézmény keretei között működik egy Kisebbségi, felekezeti és sajtó hivatal.

1998-ban az Oktatási Minisztérium keretében működő Kisebbségi Igazgatóság Főigazgatósággá alakul, tevékenységét egy államtitkár irányítja.

2000-ben a Kisebbségvédelmi Hivatalt átszervezik, és Etnikumközi Kapcsolatok Hivatala új elnevezéssel a Közinformációs Minisztérium alá rendelik.

Románia alkotmánya kimondja minden állampolgár egyenlőségét, fajtól, nemtől, véleménytől, politikai hovatartozástól, vagyontól vagy társadalmi származástól függetlenül. Hasonlóképpen a diszkriminációellenes törvénykezés előírja egy független intézmény, az Országos Diszkriminációellenes Tanács létrehozását, ez 2002-ben, a 137/2002-es, a diszkrimináció minden formájának megelőzésére és leküzdésére vonatkozó rendelet alapján valósult meg.

2003-ban újjászervezik az Etnikumközi Kapcsolatok Hivatalát, amelyet a miniszterelnöknek rendelnek alá és a Kormányfőtitkárság koordinál. Emellett 2007 őszén elkezd működését a Nemzeti Kisebbségkutató Intézet is, amelynek a létrejöttét szabályozó törvényt már 2001-ben elfogadták.

Mindezen struktúrák megléte azon erőfeszítések bizonyítéka, amelyeket Románia a kisebbségi és civil társadalmi képviselőkkel közösen kifejtett annak érdekében, hogy a nemzeti kisebbségek számára megfelelő körülményeket és egyenlő jogokat tudjon biztosítani. Az intézményi keret javulása egy olyan folyamat, amely nem zárul le, a védelmi keretet megerősítő tevékenységeknek folytatódniuk kell, hiszen az intézmények képezik az egyik olyan lényeges eszközt, amely hozzásegít a társadalomban fennálló intoleráns cselekedetek megelőzéséhez és leküzdéséhez.

Az Etnikumközi Kapcsolatok Hivatala (EKH)

Az Etnikumközi Kapcsolatok Hivatala a miniszterelnöknek alárendelt és a Kormányfőtitkárság által koordinált, jogi személyiséggel nem rendelkező kormányzati intézmény. A Hivatal feladata a Romániára jellemző etnikai sokszínűség propagálása a multikulturális társadalom számára biztosított védelmi keret megerősítése és kiszélesítése által. Erre a célra a következő jogkörökkel van felruházva (a 111/2005-ös Kormányrendelet értelmében):

- a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek etnikai identitástudatának megőrzésére, kinyilvánítására és fejlesztésére alkalmas stratégiák és politikák kidolgozása, amelyeket a kormány elé terjeszt elfogadás végett;

- tevékenységi területére érvényes törvénytervezeteket és más jogszabályokat dolgoz ki;

- a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek jogaira és kötelezettségeire vonatkozó törvénytervezetek és más jogszabályok láttamozása;

- a nemzeti kisebbségek védelmére vonatkozó nemzeti és nemzetközi törvénykezés alkalmazásának monitorizálása;

- a többség és a nemzeti kisebbségek közötti dialógus serkentése a döntési mechanizmus és az alkalmazási intézkedések javítása céljából;

- a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek etnikai, kulturális, nyelvi és vallási identitásának biztosítását, megőrzését, propagálását és fejlesztését célzó programok népszerűsítése és szervezése;

- a szervezetek, egyesületek, alapítványok vagy közintézmények által kezdeményezett interetnikus programok és tevékenységek megvalósulásának pályázati úton való támogatása;

- kapcsolatok kiépítése és fenntartása hazai és nemzetközi civil szervezetekkel, valamint a nemzeti kisebbségek és az etnikai alapú diszkrimináció területén tevékenykedő nemzetközi szervezetekkel és intézményekkel;

- a területi kompetenciákkal rendelkező képviselőkön keresztül, a specifikus problémák beazonosítása és megoldása céljából folyamatos kapcsolat fenntartás és együttműködés a helyi közigazgatás szerveivel;

- a szakterületen tevékenykedő szervezetekkel, intézményekkel és személyiségekkel történő kapcsolattartás és együttműködés által elősegíteni az interetnikus kapcsolatok terén zajló tudományos kutatásokat.

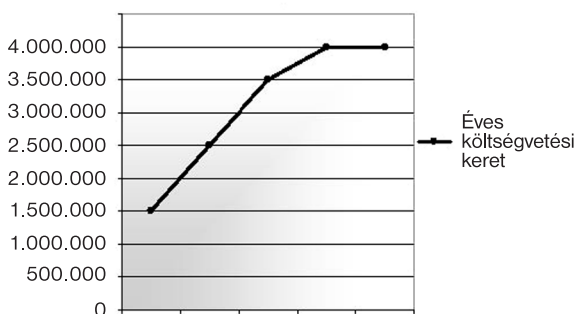
Az Etnikumközi Kapcsolatok Hivatalát egy államtitkár vezeti két helyettes államtitkár segítségével, akiket a miniszterelnök nevez ki. A hivatal keretében fejtik ki tevékenységüket a területi képviselők is. A területi képviseletek Kolozsváron, Konstancán, Drobeta Turnu Severinen és Suceaván működnek, amelyekhez 2005 után újabb kettő adódik hozzá, a temesvári és a csíkszeredai.

A Hivatal egyik feladatköre az 589/2001-es kormányrendelet és annak utólagos kiegészítései alapján működő Nemzeti Kisebbségi Tanáccsal történő együttműködés, amely a kormány konzultatív szerve, és amely a Románia Parlamentjében képviselt nemzeti kisebbségek szervezeteinek három-három képviselőjéből tevődik össze. Az NKT tagszervezetei a következők:

- Romániai Magyar Demokrata Szövetség,
- Német Demokrata Fórum,
- Szociáldemokrata Romák Pártja,
- Romániai Szerbek Demokratikus Szövetsége,
- Romániai Örmények Szövetsége,

- Muzulmán Tatárok Demokratikus Szövetsége,
- Romániai Törökök Demokratikus Szövetsége,
- Romániai Ukránok Szövetsége,
- Romániai Rutének Kulturális Szövetsége,
- Dom Polski - Romániai Lengyelek Szövetsége,
- Romániai Csehek és Szlovákok Demokratikus Szövetsége,
- Bánsági Bolgár Szövetség,
- Romániai Lipován Oroszok Közössége,
- Romániai Zsidó Közösségek Föderációja,
- Romániai Horvátok Szövetsége,
- Romániai Makedónok Egyesülete,
- Romániai Albán Liga Egyesület,
- Romániai Hellén Szövetség,
- Romániai Olaszok Közössége.

A Hivatal segítségével az NKT tagszervezetek tevékenységeik finanszírozása céljából támogatásban részesülnek, amelyet a székhelyek fenntartására, könyvkiadásra, oktatási és kulturális projektekre fordíthatnak. Az EKH által a Nemzeti Kisebbségek Tanácsában képviselt 19 szervezet támogatására 2005-ben elkülönített pénzalap 26 443 400 új lej volt, amely évente növekedett, 2008-ban elérve a 65 700 000 új lejt. Ugyanakkor az EKH, mint kormányzati szerv, az interetnikus projektek támogatására elkülönített állami költségvetési alapokkal rendelkezik. Az erre a célra elkülönített keret évről évre növekedett (1. ábra). Ha az EKH által 2004-ben kezelt pénzalap 1 500 000 új lej volt, ez 2007 és 2008-ban már elérte a 4 000 000 új lejt.

1. ábra: Az Etnikumközi Kapcsolatok Hivatala költségvetésének évenkénti növekedése

A rendelkezésre álló költségvetésből a Hivatal évente több mint 70 projektet finanszírozott (1. táblázat).

Finanszírozás éve	2005	2006	2007	2008
Finanszírozott projektek és programok száma	75	106	107	87

1. táblázat: *A partnerségben finanszírozott projektek és megszervezett programok száma*

Az ezekben az években megvalósított projektek a kultúra és oktatás területére, a kisebbség/többség számára történő könyvkiadásra és fordításra, a kultúra és hagyományok, színházi előadások, kiállítások és fesztiválok segítségével történő megjelenítésére stb. fókuszáltak. A Hivatal hangsúlyt fektet a fiatal generációk bevonására, az interkulturális párbeszéd, a többség és a kisebbségek közötti párbeszéd bátorítása érdekében számos olyan programot finanszíroz, amelyben többségi és kisebbségi fiatalok vesznek részt. Ugyanakkor a kisebbségeknek a közélet aktuális és fontos problémáiba történő bevonásán is munkálkodik, éppen ezért olyan tevékenységek is megszervezésre kerültek, amelyek az európai törvényhozás megismerését, az Európai Unióban létező támogatási alapokról történő tájékoztatást, vagy a Romániában létező, kisebbségi közpolitikákról történő tájékoztatást tűzték ki célul.

Az EKH és a civil társadalom közötti együttműködés nagy jelentőséggel bír az általános emberi jogok és a kisebbségi jog területén tevékenykedő civil szervezetekkel való kapcsolattartás, a konzultáció és a közös programok és projektek megvalósítása szempontjából. Ekképpen a Hivatal kapcsolódási pontot képez a hatóságok és a civil társadalom között.

A projektek kivitelezésén és a partnerségek létesítésén kívül a Hivatal még egy fontos funkcióval rendelkezik – lévén az a jogszabályok kidolgozása, mint például az Európa Tanács jogi eszközének, a Regionális és Kisebbségi Nyelvek Európai Chartájának ratifikálásra történő előterjesztése, amelyet Románia 1995-ben írt alá és 2008 májusában ratifikált. Az EKH kezdeményezte a Nemzeti Kisebbségkutató Intézet megszervezésére és működésére vonatkozó kormányhatározat-tervezetet (létrehozva 2007 őszén); ugyancsak az EKH kezdeményezte 2005-ben a nemzeti kisebbségek jogállására vonatkozó törvénytervezetet, amely az illető területen már létező törvényeknek biztosítana keretet, és amely nagy nehézségekbe ütközött, jelenleg is a Képviselőház szakbizottságainak feldolgozására várván. Emellett közös tanulmányok elkészítésére vonatkozó megállapodást írt alá Magyarországgal, ezek a Nemzeti Kisebbségkutató Intézet és az ennek megfelelő magyar intézetek révén a megvalósítás fázisában vannak.

A fentebb említett példák egyaránt jelzik az EKH által a romániai nemzeti kisebbségek helyzetének jobbítása céljából tett erőfeszítéseket, valamint a törvénykezési és intézményi keret jobbítási próbálkozásai következtében elért eredményeket.

Országos Roma Ügynökség (ORÜ)

A Horváth és Sacco tipológia alapján⁴ a romániai nemzeti kisebbségek három különálló kategóriába sorolhatók, amelyek társadalmi, politikai és gazdasági integráltságuk tekintetében nagyon különbözőek. Emellett ezek a csoportok nagyon különbözőek szükségleteik, politikai mobilizáltság-fokok és politikai céljaik tekintetében. Ez a három kategória: a romák, a kis létszámú kisebbségi csoportok és a magyar kisebbség. Romániában 2003-ig a nemzeti kisebbségekkel szemben alkalmazott megközelítésmód azonos volt. A 2003-as kormányátszervezés következtében a 64/2003-as Sürgösségi Kormányrendelet révén a Roma Problémákért felelős Hivatal átkerül a Kormányfőtitkársághoz. 2004-ben a Roma Problémákért felelős Hivatalt a Kormányfőtitkárságtól átveszi az Etnikumközi Kapcsolatok Hivatala. Ugyanakkor áttevődik a „Romák helyzetének jobbítását célzó stratégia támogatása” PHARE program Alkalmazási Egysége is, majd 2005-ben létrejön az Országos Roma Ügynökség (ORÜ). Az ORÜ egy olyan kormányzati struktúra, amely átveszi a Roma Problémákért felelős Hivatal tevékenységét, beleértve annak a roma kisebbséggel szembeni felelősségi és kötelezettségi körét is. 2003 óta, az ORÜ megalapításától beszélhetünk a roma kisebbség szükségleteivel és kéréseivel szemben tanúsított sokkal érzékenyebb és pluralista megközelítésmód megjelenéséről.

Az intézmény legfontosabb hivatali hatásköre a roma kisebbségek jogainak védelmét szolgáló kormánypolitika és stratégia kidolgozása. A 78/2004-es, az Országos Roma Ügynökség megszervezését és működését szabályozó kormányhatározat értelmében a Ügynökség több területen fejt ki tevékenységet, mint például a roma közösségek szükségleteinek felmérése, a romák által lakott területeken található házak és közvetlen környezetük rehabilitációja, képzési és szakmai átképzési programok, a minimális lakásfelté-

4 Horváth István – Scacco, Alexandra: From the Unitary to the Pluralistic: Fine-tuning Minority Policy in Romania. In Bíró Annamária – Petra Kovács (eds): *Diversity in Action. Local Public Management of Multi-Ethnic Communities in Central and Eastern Europe*. OSI, Budapest, 2001, 243–271. <http://lgi.osi.hu/publications/2001/18/2-5.PDF>.

telek biztosítása kormányzati vagy partnerségi finanszírozással. Az ORÜ támogatja a fiatal romákat az alkalmazás terén és monitorizálja a felsőfokú végzettséggel rendelkező fiatal romák szakmai fejlődését, a romák egészségügyi biztosítási rendszerbe történő bevonására megoldásokat állapít meg, vagy TBC, HIV/AIDS fertőzés, dermatológiai vagy nemi úton terjedő betegségek felfedezését célzó kampányokat valósít meg. Ugyanakkor részt vesz a roma nemzetiségű állampolgárok munkanélküliségi arányának csökkentését szolgáló programok, a sajtó részéről történő diszkrimináció felszámolását célzó programok kidolgozásában, az alapvető emberi jogok, a magán-, politikai- és társadalmi jogoknak a roma kisebbség köreiből történő tiszteletben tartása. Elemzi az „utcagyermek” jelenséget, a romák számára szervezett elemi, közép- és szakoktatás megszervezésének lehetőségeit, a roma identitás újjáépítését célzó kulturális projekteket kezdeményez, valamint propagálja a roma vezetők részvételét a közösségek gazdasági és társadalmi életére kihatással lévő politikai döntések meghozatalában.

Szerkezetét tekintve az Ügynökséget egy államtitkári ranggal rendelkező elnök irányítja, akit a Kormányfőtitkárság koordinálásával megbízott miniszter javaslatára miniszterelnöki rendelettel neveznek ki (az 1124/2005-ös kormányhatározat kiegészítésének megfelelően).

Az Ügynökség négy szinten tevékenykedik:

1. Alkalmazási és monitorizálási vegyes bizottság, melynek feladatköréhez tartozik *A romák helyzetét javító stratégia* alkalmazásához kapcsolódó tevékenységek megszervezése, megtervezése, koordinálása és monitorizálása. A bizottság az államtitkári ranggal rendelkező ORÜ elnökéből és a stratégia alkalmazásáért felelős minisztériumok államtitkáraiból áll.

2. A romákért felelős minisztériumi bizottságok az Alkalmazási és monitorizálási vegyes bizottságnak rendelődnek alá.

3. A megyei roma hivatalok megyei szintű struktúrák, amelyek az Alkalmazási és monitorizálási vegyes bizottságnak rendelődnek alá. A megyei hivatalokat Fejlesztési Régióknak is hívják, ezekből 8 van: Észak-Keleti 1-es Régió Jászvásár központtal, Dél-Keleti 2-es Régió Brăila központtal, Dél-Munténiai 3-as Régió Călărași központtal, Dél-Nyugat Olténiai 4-es Régió Craiova központtal, Nyugati 5-ös Régió Temesvár központtal, Észak-Nyugati 6-os Régió Kolozsvár központtal, Középső 7-es Régió Marosvásárhely központtal, Bukarest-Ilfov 8-as Régió Bukarest központtal.

4. A polgármesteri hivatalok szintjén tevékenykedő helyi roma szakértők, akik a romák helyzetének javítását célzó tevékenységek helyi szinten

történő lebonyolításáért felelősek. A szakértők alárendeltjei mind a megyei hivataloknak, mind pedig a polgármestereknek.⁵

Létrejöttét követően a Ügynökségnek sikerült partneri kapcsolatokat kiépíteni azokkal a struktúrákkal, amelyek ezen a területen közpolitikákért felelősek, az illetékes minisztériumokkal, a kormányzati és nem-kormányzati, országos és nemzetközi intézményekkel, protokollumot és memorandumot kötött az Országos Munkaerő-ügynökséggel, az Országos Diszkriminációellenes Tanáccsal, a Világbankkal, a Kormányfőtitkársággal, hogy csak néhányat említsünk meg. Sikerült olyan programokat megvalósítani, mint a PHARE, Intézményi Fejlesztési Alap (IDF Grant), 3 éves megállapodást kötött a Nemzetközi Újjáépítési és Fejlesztési Bankkal, melynek célja az ORÜ, valamint az olyan központi és helyi hatóságok intézményi teljesítményének megerősítése, amelyek társadalmi integrációt célzó programokat fejlesztenek ki és alkalmaznak, de nem lehet megfelelni a 2008-ban az EKH-val partnerségben kezdeményezett médiakampány révén a többség és romák közötti távolság csökkentése érdekében tett erőfeszítésekről sem.

A romák integrációjának évtizede 2005–2015 egy kormányközi program, melynek célja a szegénység felszámolása, a köz tudatossági fokának emelése a romák helyzetével kapcsolatban, valamint a kormányoknak és nemzetközi szervezeteknek a roma civil társadalommal partnerségben történő tevékenységeinek koordinálása. Egy próbálkozás a szegénység ördögi körének megtörésére azáltal, hogy a roma származású lakosság reális lehetőséget kap arra, hogy a közélet gazdasági és társadalmi aspektusaiba beavatkozzon.⁶ 2005. július 1. és 2006. július 1. között az ORÜ töltötte be az Évtized elnöki funkcióját. Ennek a programnak a célja pontosan a romák segítése a társadalmi integráció ezen problémás pontjain.

Azokra a problémákra, amelyekkel a romák nap mint nap küszködnek, nem könnyű megoldásokat találni. A legnagyobb problémák az oktatás, valamint a munkaerőpiacon történő elhelyezkedés területén jelentkeznek, olyan problémák amelyekhez több év szükséges ahhoz, hogy hatékony megoldásokról beszélhessünk. Ezeknek a megoldásoknak azonban mindenképp mindkét fél számára elfogadhatónak kell lennie, olyan megoldások kell,

5 Vö. *Politici publice pentru romi in România 2002-2005* [Roma közpolitikák Romániában 2002–2005] http://209.85.135.132/search?q=cache:xqEL8loiNVkJ:www.anr.gov.ro/docs/statistici/Politici_publice_pentru_romi_in_Romania_2000_2005_189.pdf+Politici+publice+pentru+romi&cd=2&hl=ro&ct=clnk&gl=ro&client=firefox-a.

6 *Raport un an de președinție - Deceniul de incluziune a romilor* [Jelentés egy év elnökségéről A romák integrációjának évtizede], 2006. <http://www.anr.gov.ro/site/Rapoarte.html>. [Letöltve: 2008. szeptember 9.]

hogy legyenek, amelyek nem egyoldalúan kiszabottak, és a romák is magukénak érezhetik.

Következésképpen elmondható, hogy a politikai egyezkedések eredményeképpen létrejött Országos Roma Ügynökség fontos megvalósításnak számít a romák helyzetének javítására, valamint a roma lakosság és a társadalom egésze közötti különbségek csökkentésére vonatkozó kormányvállalások átláthatósága és ezek teljesítése iránti érdeklődés növekedése szempontjából.⁷

Nemzeti Kisebbségkutató Intézet (NKI)

A Nemzeti Kisebbségkutató Intézet a 396/2001-es törvény által jóváhagyott 121/2000-es kormányhatározat alapján jött létre, és a 893/2007-es kormányhatározat előírásai alapján működik. A jogi személyiségként működő Nemzeti Kisebbségkutató Intézet a Román Kormány hatáskörébe tartozó és az Etnikumközi Kapcsolatok Hivatala irányítása alatt álló közintézmény.

Az Intézet célja az etnikai identitás megtartásának, fejlesztésének és kifejezésének, a romániai nemzeti kisebbségek és más etnikai közösségek szociológiai, történelmi, kulturális, nyelvi, vallási vagy más természetű aspektusainak inter- és pluridiszciplináris tanulmányozása és kutatása.⁸ Az intézetet egy elnök vezeti, melynek munkáját egy alelnök segíti, akiket a Kormányfőtitkárság által az Etnikumközi Kapcsolatok Hivatala keretei között megszervezett versenyvizsga eredményeképpen és a Nemzeti Kisebbségek Tanácsa beleegyezésével 5 évre neveznek ki. Az elnök munkáját egy Konzultatív Tudományos Tanács segíti, amely az intézet öt kutatójából áll, akiket az elnök nevez ki, és akik havonta legalább egyszer üléseznek. Az intézet folyó és tőkekiadásainak finanszírozása saját bevételekből és a Kormányfőtitkárság költségvetésén keresztül az állami költségvetésből biztosított támogatásokból történik. Az intézet saját bevételei könyv, kiadványok és szaktanulmányok szerkesztéséből és értékesítéséből, kutatások és projektek megvalósításából és értékesítéséből, valamint bármilyen szolgáltatások végzéséből, az intézet tulajdonát képező javak hasznosításából, hazai és külföldi magán- és jogi személyek szponzorálásából és adományaiból, a szerzői jogok értékesítéséből és más, az intézet által végzett specifikus tevékenységekből származnak, beleértve a magán vagy jogi személyekkel kötött kutatási szerződéseket is (a 893/2007-es kormányhatározat értelmében).

⁷ *Raport de activitate al Agenției Naționale pentru Romi [Az Országos Roma Ügynökség tevékenységi jelentése]*, 2006. <http://www.anr.gov.ro/site/Rapoarte.html>. [Letöltve: 2008. szeptember 9.]

⁸ <http://ispmn.gov.ro/despre-institut/>.

Az intézet által meghatározott fő kutatási irányok: a romániai kisebbségek etnodemográfiai dinamikája, az etnikai szegregáció típusai, a romániai kisebbségek kulturális-intézményi öröksége, a romániai etnikai kisebbségek identitás-átalakulásának elemzése, az etnicitás szerepe a romániai társadalmi rétegződés dinamikájában, kétnyelvűség, a jelenkor történelmének politikai-intézményi elemzése, új bevándorlók.

Az intézetben folyó kutatások szociálpolitikai hatásának növelését célzó célkitűzések nagy jelentőséggel bírnak, ugyanis célja az etnikailag színes, többretű problémákkal (marginalizálódás, korlátozott munkaerő-piaci lehetőségek, felerősödött előítéletek) küszködő települések térképének elkészítése; a komplexebb iskolahálózattal rendelkező nemzeti kisebbségek iskolás populációjának feltérképezése, amely segítené a hosszú távú közoktatás-tervezést; a romániai nemzeti kisebbségek kulturális örökségének és intézményeinek felleltározása. Ennek lehetséges felhasználása: a kulturális különbözőség brandingje, az adatok használhatósága a kultúr- és oktatáspolitikában stb., nemzetközi műhelyek szervezése a romákkal kapcsolatos közpolitikák közötti tapasztalatcserék biztosítása érdekében. Emellett különböző aktuális problémákat tárgyaló tematikus dossziék kidolgozása, amelyek segíthetik a törvényhozás területén zajló vitákat vagy szakmai döntések sorát alapoznák meg a központi és helyi adminisztrációs folyamatokban.⁹

Országos Diszkriminációellenes Tanács (ODT)

Diszkrimináció alatt mindazokat a megkülönböztetéseket, tiltásokat vagy előnyben részesítéseket értjük, amelyeknek az alapját faji, etnikai, nyelvi, vallási, nemzetiségi, nemi vagy szexuális beállítottsági, életkori, fogyatékosági, krónikus, nem fertőző betegségből, HIV fertőzöttségből, meggyőződésekből, társadalmi osztályból adódó kritériumok vagy bármiféle más olyan kritérium képezi, melynek célja vagy hatása, az emberi jogok és alapvető szabadságjogok vagy más, a politika, gazdaság, társadalom és kultúra, valamint a közélet más területein törvény által szavatolt jogok aláaknázása (137/2000-es Kormányrendelet). Gyakran találkozunk az indirekt diszkriminációval, főleg a munkáltatás vagy az alkalmazás területén, és a pártfogolt kritériumokból kiindulva azt tapasztaljuk, hogy leggyakoribb a nemi, fogyatékoságból származó és etnikai alapú diszkrimináció. Elengedhetetlen az, hogy egy intézmény, melynek célkitűzése a diszkrimináció felszámolása, annak érdekében, hogy a diszkrimináció és az intolerancia ellen folytatott harcban ne legyen befolyásolható más szervek által, ne legyen alárendelve

9 Uo.

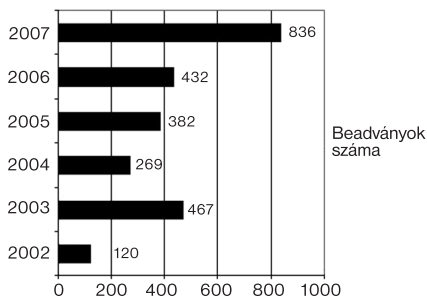
más állami hatóságnak. Ezek a célkitűzések az Országos Diszkriminációellenes Tanács létrehozása által megvalósultak.

1990–2000 között Eckstein-Kovács Péter volt a nemzeti kisebbségekért felelős, a miniszterelnök mellett megbízott miniszter. Időközben Markó Attila, a Kisebbségvédelmi Hivatal igazgatója és Gabriel Andreescu publicista előkészítették a diszkrimináció felszámolását célzó törvényt. Ezen erőfeszítések eredménye a 137/2000 kormányrendelet lett, amely előírta a diszkrimináció minden formájának szankcionálását. A diszkriminatív cselekedeteket pénzbírsággal bünteti az ODT, amely csak 2002 augusztusában kezdte el működését.

Az 1197/2001-es (módosított) kormányhatározat értelmében, amelynek alapján az ODT létrejött, legfontosabb jogkörei a következők: a diszkriminatív tettek megelőzése, kivizsgálása, megállapítása és szankcionálása, a diszkriminációs esetek monitorizálása és a diszkriminációt elszenvedők számára szaksegítség nyújtása. A legutóbbi, a 324/2006-os törvény által történt jelentős módosítás a Tanácsot jogi személyiséggel rendelkező, a parlament felügyelete alatt álló autonóm intézményként definiálja, amely jótáll a közérdek és a nem diszkriminálás elvének tiszteletben tartásáért.

Struktúra és szervezettség szempontjából a Tanács egy Igazgatótanácsból áll, amely elrendeli a diszkrimináció megállapítására vonatkozó sajátos intézkedések elindítását, a felek kötelező beidézésével. 9 államtitkári ranggal rendelkező tagból áll, amelyeket a Parlament két háza nevez ki. Az igazgatótanács egy kollegiális, tanácsadó és döntéshozó szerv. Az ODT-t egy államtitkári ranggal rendelkező és az igazgatótanács tagjai által, saját maguk közül öt évre megválasztott elnök vezeti. Az igazgatótanács 400 és 8000 RON közötti pénzbírságot szabhat meg, esettől függően. Ezek a bírságok jogi személyekre is kiszabhatók.

Fontos megjegyezni, hogy a Tanács hivatali jogkörét mind fizikai vagy jogi személy részéről érkező bejelentés alapján, mind pedig hivatalból gyakorolhatja.

2. ábra: Az ODT-hez benyújtott beadványok száma 2002–2007 periódusban

2002-ben, fél évvel a megalakulása után, az ODT-hez 120 beadvány érkezett (2. ábra). A fizikai és jogi személyek által benyújtott dokumentáció elemzéséből kitűnik, hogy a beadványok nagy részét etnikai jellegű, különösen romákkal kapcsolatos problémák képezik, ezt pedig az egyes törvények elfogadása vagy alkalmazása kapcsán jelentkező elégedetlenségek, valamint a kérelmezők és egyes intézmények között kialakult vitás helyzetek követik.¹⁰ A Tanács jelentéséből az is kiderül, hogy a 120 beérkezett beadványból mintegy 41 tartozott az ODT hatáskörébe. Annak ellenére, hogy 2003-ban több kérés volt, mint 2004-ben, fontos megjegyezni, hogy a beérkezett 467 esetből mindössze 50 képezte az ODT tevékenységének tárgyát, ami azt igazolja, hogy a lakosság abban a pillanatban nem volt kellőképpen tájékoztatva. 2005-ben a beadványok és hivatalból indult ügyek száma meghaladja a 460-at, ezekből 360 került megoldásra. Csak a 2007-es év elején tapasztalható növekedés az előző évekhez képest. Az első öt hónapban már 270 beadvány kerül beiktatásra. Az ebben az évben beérkezett beadványok közül 82 az etnikai diszkrimináció, ezen belül is leginkább a roma személyek emberi méltósághoz való jogának megsértése tárgykörébe tartozott. 2007-ben a legtöbb beadvány a fővárosból és környékéről érkezett, szám szerint 399, ami a decentralizáció szükségességét bizonyítja. Egy hivatalból indított eljárásban (Raport de activitate, 2007), az ODT a beadványok számának növekedését az intézmény láthatóságának növekedésével, az állampolgároknak a diszkriminációval szembeni nagyobb fokú odafigyelésével és diszkriminációt elszennvedő személyek aktívabb magatartásával és a diszkrimináció jelentésével magyarázza. A legtöbb beadvány minden évben a társadalmi kategória alapján történő diszkrimináció (2005-ben 90, 2006-ban 132 és 2007-ben 514), az etnikai (2005-ben 85, 2006-ban 69 és 2007-ben 82) és nemzeti alapú (2005-ben és 2007-ben 39, 2006-ban 20) megkülönböztetés körében volt. A beadványok száma egyrészt azt bizonyítja, hogy a román társadalomban létezik diszkrimináció, és az a tény, hogy az utóbbi három évben több diszkriminációs kritérium esetében megközelítőleg azonos számú beadvány született, egyes előítéletek meglétét bizonyítja. Másrészt viszont a beadványok számának növekedése arra is bizonyíték, hogy az ODT struktúrájában végbement változások, valamint a tájékoztató programok és kampányok eredményesek voltak.

Az intézmény hatékonysága azonban nem korlátozható a beadványok elemzésére és feldolgozására. A diszkrimináció annyira gyakori a hétközna-

10 *Raport de activitate CNCD [ODT tevékenységi jelentés], 2002.*

pi életben, hogy az áldozatok sok esetben nem is tartják magukat áldozatnak, vagy észre sem veszik a diszkrimináció tényét. Még abban az esetben is, ha egy illető személy nem tartja magát áldozatnak, a diszkrimináció helytelen cselekedet, amelynek súlyos következményei vannak. Következésképpen: a lakosságot fel kell világosítani, tudatosítani kell, hogy a diszkriminációt semmiféle helyzetben ne nézze el. Sőt mi több, mentalitásváltásra van szükség, ami egy lassú és nehézkes folyamatot feltételez. Ez irányban azonban az intézmény jelentős lépéseket tett a népszerűsítő és tudatosító programok révén. A decentralizáció is megoldás lehet a tudatosítás folyamatában, ugyanis a helyi intézmények megjelenése által közelebb kerül az emberekhez. A helyi problémák megoldásához való alkalmazkodás és a diszkrimináció jelenségének a tudatosítása érdekében az ODT több területi iroda létrehozását tervezi. 2008 februárjában jött létre az első területi iroda Maros megyében, Marosvásárhely központtal. Az irodának három feladatköre van: tájékoztatás, a Maros és szomszédos megyékből érkező beadványok fogadása és azoknak a tanácsi határozatoknak a képviselője, amelyeket törvényszéken megtámadtak. A jövőben, ott ahol törvényszékek működnek, újabb területi irodák létesülnek, de pillanatnyilag nem létezik döntés ezek pontos helyszínéről tekintetben.

A 2006-ban történt átszervezés előnyei megfigyelhetők az ODT független, nagyobb költségvetéssel rendelkező és sokkal átláthatóbb intézménnyé válásával. Évről évre növekszik a megoldásra benyújtott beadványok száma, és ezen függetlenség megszerzése következtében növekszik az intézmény hitelessége. Az emberek bizalma még inkább növekszik akkor, ha olyan esetek is megoldásra találnak, amelyek a politikumot érintik. Annak ellenére, hogy egy autonóm intézményről beszélünk, nem szabad megfeledkezni arról, hogy a Tanács mégiscsak rá van utalva a politikai hatalomra, abban az értelemben, hogy a működéséhez szükséges költségvetés sorsa ezen a szinten dől el. Ennek ellenére az elmúlt év folyamán számos olyan eset alkalmával történt bejelentés, amikor az elkövető egy politikus vagy egy állami intézmény volt. Mindezek nagy lépést jelentenek egy intézmény hitelességének és hírnevének növelésében.

Ily módon egy ilyen intézmény szükségessége nem vonható kétségbe, szerepe a diszkriminációval kapcsolatos bejelentések fogadása és hivatalból történő kivizsgálása, de rendelkezik a figyelmeztetés és pénzbírság kirovásának lehetőségével is. Annak ellenére, hogy az áldozatok semmiféle kárpótlásban nem részesülnek, megkaphatják annak az elégtételét, hogy az ellenük elkövetett cselekedet bizonyítottan helytelen és tolerálhatatlan volt. Amennyiben az elkövető hírnevére gondolunk (például egy munkáltató),

megérthetjük, hogy egy figyelmeztetés vagy pénzbírság milyen következménnyel (megbélyegzés) lehet rá vagy karrierjére vonatkozóan.

Románia kötelezettséget vállalt a diszkrimináció elleni harcban, a demokratikus társadalom felépítésében egy kompromisszumok nélküli utat választott, de nem szabad elfeledkezni arról, hogy a törvényhozási és intézményi rendszer rendezése nem elégséges, hanem csupán az első lépés. A diszkriminációnak mély gyökerei vannak a személy mentalitásában, és ennek megváltoztatása egy igazi kihívás. Figyelembe véve a bemutatott adatokat, levonhatjuk azt a következtetést, hogy az ODT, mint egyetlen olyan intézmény, amely jogkörökkel rendelkezik a diszkriminatív tettek büntetésében, sikeresen erősíti pozícióját a közigazgatási rendszerben.

Az Ombudsmani Hivatal

Az Ombudsmani Hivatal egy ombudsman-típusú intézmény, amelynek célja az állampolgárok jogainak és szabadságjogainak védelme a közigazgatási hatóságokkal való kapcsolatuk során. Az intézményt az 1991-es Alkotmány hozta létre, de csak 1997-ben, a 35/1997-es számú alaptörvény elfogadását követően alakult meg. Az Ombudsmani Hivatal hozzájárul a magán-személyek és a közigazgatási intézmények között kialakult konfliktusok megoldásához, amely történhet békés úton, közvetítés és párbeszéd révén.¹¹

Minden más közhatósághoz képest független intézményként jött létre. Az ombudsmant a Képviselőház és a Szenátus közös ülésén nevezi ki 5 éves időtartamra.

Az ombudsman munkáját a helyettesei segítik, akiket a Képviselőház és a Szenátus állandó bizottságai neveznek ki, és akik a következő szakterület specialistái:

- a) emberi jogok, férfiak és nők közötti esélyegyenlőség, vallásos felekezetek és nemzeti kisebbségek;
- b) gyermek- és családjog, fiatalok, nyugdíjasok és fogyatékosok joga;
- c) hadsereg, igazságszolgáltatás, rendőrség, börtönök;
- d) tulajdon, munka, szociális védelem, adók és illetékek.

Az intézmény a Parlament kérésére éves jelentéseket készít és mutat be a Parlament két háza előtt. Az Ombudsmani Hivatalnak 15 területi irodája működik, amelyek számára a prefektúrák biztosítanak irodahelyiséget.

¹¹ www.avp.ro.

A területi irodákat a törvény a következőképpen határozza meg:

1. Gyulafehérvár, Fehér, Szeben és Hunyad megyék hatáskörrel;
2. Pitești, Argeș és Vâlcea megyék hatáskörrel;
3. Bákó, Bákó és Neamț megyék hatáskörrel;
4. Nagyvárad, Bihar és Szatmár megyék hatáskörrel;
5. Suceava, Suceava és Botoșani megyék hatáskörrel;
6. Brassó, Brassó és Kovászna megyék hatáskörrel;
7. Bukarest, Călărași, Giurgiu, Ialomița, Ilfov és Teleorman megyék hatáskörrel;
8. Kolozsvár, Kolozs, Beszterce, Máramaros és Szilágy megyék hatáskörrel;
9. Konstanca, Konstanca és Tulcea megyék hatáskörrel;
10. Craiova, Dolj, Gorj, Mehedinți és Olt megyék hatáskörrel;
11. Galac, Galac, Brăila és Vrancea megyék hatáskörrel;
12. Jászvásár, Iași és Vaslui megyék hatáskörrel;
13. Marosvásárhely, Maros és Hargita megyék hatáskörrel;
14. Ploiești, Prahova, Buzău és Dâmbovița megyék hatáskörrel;
15. Temesvár, Temes, Arad és Krassó-Szörény megyék hatáskörrel.

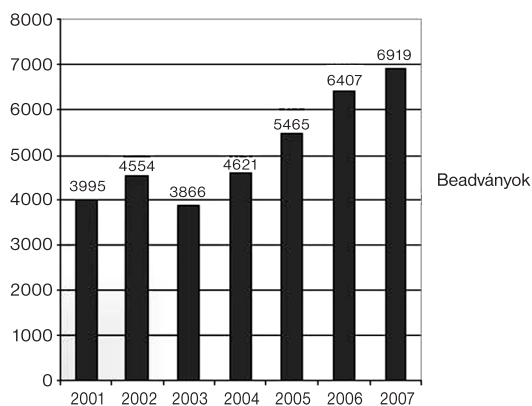
Bármelyik állampolgár fordulhat az intézményhez panasszal, vagy kérhet eligazítást a közhatóságokkal kapcsolatos problémák esetén telefonon, emailben, de akár postán vagy faxon is. Ennek ellenére úgy tűnik, hogy a párbeszéd fő eszköze a kihallgatás, amelyet az esetek többségében alkalmaznak, hiszen a panasztevők problémáinak beazonosításának gyors módszere. A kihallgatások egy része az állampolgár felvilágosításával végződik, miszerint az illető ügy nem tartozik az ombudsman hatáskörébe. Azonban ebben az esetben is az illető személy hiteles útbaigazítást kap arra vonatkozóan, hogy melyik az az intézmény, amelyhez fordulnia kell, és milyen jogorvoslati lehetőségek állnak rendelkezésére. Az ombudsman vizsgálatokat folytathat, ajánlásokat vagy álláspontokat fogalmazhat meg. Amennyiben a kihallgatás végkonklúziója az, hogy az ügy az intézmény hatáskörébe tartozik, következik az írásos bejelentés megtétele.

Emellett az Ombudsmani Hivatalnak jogában áll saját vizsgálatokat folytatni, a közigazgatási hatóságoktól bármiféle, az ankét számára szükséges dokumentumot vagy információt bekérni, a közigazgatási hatóságok vezetőit és a beadvány megoldásához szükséges információkkal rendelkező közhivatalnokokat kihallgatni és nyilatkozattételre felszólítani. Úgyszintén, az Ombudsmani Hivatal, jogkörének gyakorlásakor ajánlásokat fogalmaz meg, amelyek sem parlamenti, sem pedig bírósági ellenőrzés alá nem von-

hatók. A kibocsátott ajánlások révén az Ombudsmani Hivatal jelzi a közigazgatási hatóságok számára egyes közigazgatási iratok vagy tettek törvénytellenességét, jogtalanságát.

Nem tartoznak az Ombudsmani Hivatal hatáskörébe az alábbiak: a Képviselőház tettei; a Szenátus tettei; a Parlament tettei; a képviselők és szenátorok, Románia elnökének, a kormánynak, az Alkotmánybíróságnak, a Törvényhozó Tanács elnökének és a bírósági hatóságnak a tettei. A névtelen panaszok, az állampolgári jogoknak a panasztevő beadványának tárgyát képező tettek tudomásul vételétől számított egy évnél régebb történt megsértése, valamint a nyilvánvalóan megalapozatlan panaszok nem veendők számításba.¹²

Az utóbbi években a beiktatott beadványok száma évről évre folyamatos növekedést mutatott, 2007-ben pedig megközelítette a hétezetet (3. ábra). Az előbbi évekhez képest a kért kihallgatások száma még nagyobb növekedést mutat. 2000-hez képest, amikor az Ombudsmani Hivatal 3995 kihallgatást bonyolított le, ez a szám 2007-re szinte megkétszereződött, ekkor 15 517 személy jelentkezett az Ombudsmani Hivatal székhelyén ezzel a céllal. Az évről évre növekvő igénybevétel az intézménynek az állampolgárok irányában történő nyitását bizonyítja, akik napról napra nagyobb bizalommal vannak iránta.

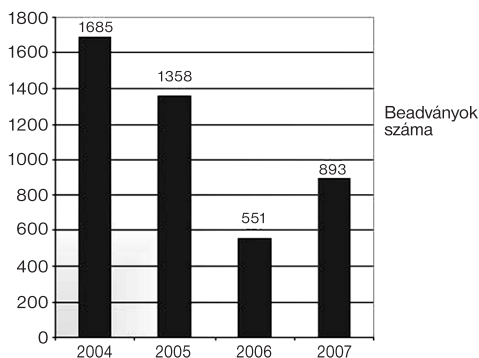
3. ábra - Az Ombudsmani Hivatalnál iktatott beadványok száma

2007-ben, 10 évvel a létrejötte után, 6919 beadvány esetében kerül bejelentésre egyes jogok vagy szabadságjogok megsértése. A szakosodási területek szerinti bontásban az összes beadvány 21,3%-a vonatkozik a tulajdonra,

¹² *Avocatul Poporului, Raport de activitate, 2000.* <http://www.avp.ro/>.

munkára, szociális védelemre, adókra és illetékekre. A gyermek- és családjogra, fiatalok, nyugdíjasok és fogyatékosok jogára a beadványok 17,2%-a vonatkozik. A hadsereg, igazságszolgáltatás, rendőrség és börtönök ágazatára a beadványok 11,9%-a, míg az emberi jogok, férfiak és nők közötti esélyegyenlőség, vallásos felekezetek és nemzeti kisebbségek ágazatára 12,9% vonatkozik. A beadványok 36,3%-a a területi irodáknál került iktatásra.¹³

Annak ellenére, hogy csak a megsértett jogok szerinti számszerű nyilvántartás létezik, és nem áll rendelkezésre nyilvántartás a panasztévők nemzeti kisebbségek szerinti megoszlásáról, az Ombudsmani Hivatalhoz beadvánnyal forduló személyek közül a legtöbb roma származású. Az általuk megfogalmazott beadványok tárgyát nem egy tág szociális problémakör képezi, hanem az alkalmazás és mesterség terén alkalmazott diszkrimináció, a szociális támogatások megszüntetése vagy megtagadása, a szociális támogatások megítélési kritériumrendszerének jogtalan értelmezése, a kérvényezési jog megsértése, a hatóságok hallgatása vagy ellenséges megnyilvánulása a problémáikkal szemben, a börtönökben alkalmazott rossz bánásmód, a Transznisztriába történő deportáció révén kijáró kárpótlás.¹⁴ Annak ellenére, hogy az intézményhez forduló, egy kisebbséghez tartozó személyek pontos száma nem ismert, mégis az figyelhető meg, hogy az emberi jogok, a nők és férfiak közötti esélyegyenlőség, a vallási felekezetek és a nemzeti kisebbségek ágazatokban 2007-ben benyújtott beadványok száma 893 (4. ábra), amely a 2006-os számokhoz képest növekedést, a 2004, 2005-ös adatokhoz viszonyítva azonban csökkenést mutat.

4. ábra: Az emberi jogok, a nők és férfiak közötti esélyegyenlőség, a vallási felekezetek és a nemzeti kisebbségek ágazatokban benyújtott beadványok száma

¹³ Uo.

¹⁴ Uo.

Egy olyan intézmény létrehozása, amelyhez az állampolgárok (nemzetségre, vallásra vagy meggyőződésre való tekintet nélkül) fordulhatnak abban az esetben, ha panaszt kívánnak megfogalmazni a közigazgatással szemben, azért fontos, mivel az érintett személyek segítséget kapnak a felmerülő problémák megoldásában. Az Ombudsmani Hivatalnak a társadalmi életbe történő beavatkozása feltételezi a központi és helyi közigazgatás működésének javítása, a közhivatalnokok mentalitásának megváltoztatása, az állampolgár és a közhivatalok közötti kapcsolat emberségessé tétele érdekében tett erőfeszítéseket. Beavatkozásai által az Ombudsmani Hivatal jelentősen hozzájárul a közhivatalnok állampolgárral szembeni attitűdjének a megváltoztatásához.¹⁵

A kisebbségi problémákért felelős igazgatóságokkal rendelkező minisztériumok szerkezete

Mind az Oktatási és Kutatási Minisztérium, mind pedig a Kulturális és Vallásügyi Minisztérium keretén belül működnek olyan specifikus igazgatóságok, amelyek a nemzeti kisebbségek problémáival foglalkoznak.

Oktatási Minisztérium - Nemzetiségi Oktatásért és a Parlamenttel való Kapcsolattartásért felelős Főigazgatóság

A Nemzetiségi Oktatásért és a Parlamenttel való Kapcsolattartásért felelős Főigazgatóságnak két igazgatóság van alárendelve: a Kisebbségi Politikák Igazgatóság és a Parlamenti Kapcsolattartásért felelős Igazgatóság.

A Főigazgatóság felelős a kisebbségi nyelveken – magyar, német, cseh, szerb, szlovák, ukrán – történő oktatás megszervezéséért és annak tartalmáért; az anyanyelv és irodalom oktatásáért a román vagy más tannyelvű iskolákban: bulgár, cseh, horvát, ukrán, romani, orosz, szerb, tatár, török, magyar, német, szlovák; a részlegesen anyanyelven folyó oktatásért (esetenként, az Anyanyelv és irodalom, valamint a Nemzeti kisebbségek története és hagyományai tantárgyakon kívül anyanyelven oktatott tárgyak): horvát, török; a roma tanulók védelméért és tanügyi támogatásáért. A kormány stratégiai választásai kontextusában, az oktatás ágazatban a Nemzetiségi Oktatásért és a Parlamenttel való Kapcsolattartásért felelős Főigazgatóság figyelemmel követi a nemzeti kisebbségek nyelvén történő oktatás aktuális megvalósításait.¹⁶

15 Uo.

16 <http://www.edu.ro/index.php/articles/c23>

Az igazgatóság fő feladatköre a kisebbségi oktatás színvonalának folyamatos felzárkóztatása az Európai Unió tagországainak standardjaihoz, a reális hozzáférés megteremtése a nemzeti kisebbségekhez tartozó gyerekek és fiatalok számára a különböző oktatási formákhoz, az oktatásban való részvétel esélyegyenlőségének biztosítása a kisebbségi gyermekek számára. Az igazgatóság keretként működik az egész országban a kisebbségekkel foglalkozó tanfelügyelők számára, egyesítve azokat.

A Kisebbségi Politikák Igazgatóság fő feladatkörei a nemzeti kisebbségek anyanyelven történő oktatását és tanulását szabályozó törvénykezés alkalmazása és a kisebbségi oktatás fenntartását szolgáló politikák kidolgozása.

Kulturális és Vallásügyi Minisztérium

A Kulturális és Vallásügyi Minisztérium keretében működik egy olyan igazgatóság, amelynek feladatköréhez tartozik a kisebbségek kultúrája. A felekezetek esetében létezik az Országos Tulajdon-visszaszolgáltató Hatóság. A Hatóság nem rendelkezik egy, a kisebbségekre specializálódott igazgatósággal, de a hatáskörébe tartozik a kisebbségi vallási felekezetek, valamint a nemzeti kisebbségi közösségek tulajdonának visszaszolgáltatása.

A Kisebbségek Kultúrája Osztály a 78/2005-ös, a Kulturális és Vallásügyi Minisztérium megszervezésére és működésére vonatkozó törvény alapján van megszervezve, és eszerint működik. Az Osztály az egy államtitkár által koordinált Kortárs Alkotás, Kulturális Sokféleség Főigazgatóság keretében működik. Az Osztály egy osztályvezetőből, a terület szakembereiből, szakértőkből áll, akik a következő kulturális ágazatokban fejtik ki tevékenységüket:

- történelmi, néprajzi és etnokulturális kutatás;
- memorialisztika, évfordulók, megemlékezések;
- a nyelvi és kulturális identitás konzerválása, fejlesztése és értékesítése;
- az ingó és ingatlan nemzeti kulturális örökség védelme és értékesítése;
- a külső interkulturális együttműködés.

Az Osztály legfontosabb feladatkörei a következők: kezdeményezés, módszertani támogatás és részleges finanszírozás, együttműködésben más központi vagy helyi kormányzati szervekkel, hazai vagy külföldi nem-kormányzati szervekkel, tanulmányok, kutatások és szintézisek a nemzeti kisebbségek történelmére, szellemi életére és kultúrájára, valamint a kisebbségek és a többség közötti kulturális interferenciára vonatkozóan.¹⁷

¹⁷ <http://www.cultura.ro/Documents.aspx?ID=117>.

Országos Tulajdon-visszaszolgáltató Hatóság

Romániában a tulajdonok visszaszolgáltatása erkölcsi és anyagi tekintetben egy jóvátételi folyamat mindazokkal szemben, akiknek ingó és/vagy ingatlan vagyonát a kommunista rendszer idején elkobozták, egy igazságtételi intézkedés mindazokkal szemben, akiknek az elkövetett túlkapások szenvedést okoztak. A 2005. július 25-én hatályba lépett 247/2005-ös, a tulajdonjog és az igazságszolgáltatás reformjára, valamint a rokon intézkedésekre vonatkozó törvény képezte a kommunista rendszer által jogtalanul elkobzott ingatlanok természetben való visszaszolgáltatásának elvét.

2008 szeptemberéig a 2522 kérésre 744, a magyar felekezetek számára pozitív, visszaszolgáltatásról vagy kártalanításról szóló határozat született, ami a leadott igények 30%-ának kedvező megoldását jelenti. 129 kérés esetében előzetesen született kedvező megoldás. Az Evangélikus-Lutheránus Zsinatpresbiteri Egyház összesen 1133 visszaigénylési kérést tett le, amelyekből 354 esetében létezik kedvező megoldás.¹⁸ A közösségek tekintetében a 2008 májusáig megoldott visszaigénylések száma 396, nagyrésztük a zsidó közösséget érinti.

A javak visszaszolgáltatására vagy a kártalanításra (a megalapozott esetekben, a törvénynek megfelelően) vonatkozó döntéseket a havonta ülésező Speciális Visszaszolgáltatási Bizottság hozza meg.

Következtetések

Figyelembe véve a fenti elemzést, kijelenthetjük, hogy a nemzeti kisebbségek védelmére, az intolerancia és diszkrimináció felszámolására létrehozott intézményi keret által Románia figyelmet szentel a nemzeti kisebbségek jogainak, érdekeinek, szükségleteinek és problémáinak. Ennek ellenére, a keret megléte nem hozhatja létre azt az idealista képet, miszerint a kisebbségvédelem egy statikus terület, egy olyan téma, amelyről már minden elmondhatót elmondtak és minden megtehető megtettek. Nem feledkezhetünk meg arról, hogy a felsorolt adatok és eredmények szinte két évtized erőfeszítéseinek köszönhetőek. Ekképpen, az általunk alkotott képnek dinamikusnak kell lennie, tudatosítanunk kell, hogy ezen a területen még rengeteg tennivaló van.

Az intézmények által tapasztalt nehézségek a tevékenységi területük komplexitásának, a technikai problémáknak vagy az infrastruktúra és humán erőforrás hiányának tulajdoníthatók. A különösen nehéz problémák

18 *Raport de activitate*, 2008.

esetében szükség van az ágazatban működő intézmények hatékonyabb együttműködésére. Ahhoz, hogy az igazi mentalitásváltás bekövetkezhesen, a fiatalok minél több projektben és programban való részvétele szükséges. Emellett fontos, hogy a kisebbségekhez tartozó fiatalok a többségi nemzethez tartozó fiatalokkal együtt vegyenek részt közös programokon, hogy megismerhessék egymást.

Az interkulturális oktatás hiánya egy másik olyan probléma, ami egymás meg nem értéséhez vezet. Mint választható tantárgy ugyan létezik az iskolai programban, de ahhoz, hogy a következő generációk a kisebbségekkel szembeni tolerancia jegyében legyenek nevelve, szükség lenne a kötelező tárgyként való bevezetésére, amelynek keretében a diákok nem kapnak minősítést. Ugyanakkor hiányoznak az egymás nyelvére lefordított kiadványok, amelyek elősegítenék egymás irodalmának, kultúrájának és értékeinek megismerését. Megválaszolatlan kérdés marad az új kisebbségek helyzete Romániában (arabok, kínaiak stb.).

Sok esetben az állampolgárok még az intézményeket sem ismerik, amit csakis a tájékoztató kampányok, az intézmények internetes oldalai színvonalának emelése, és a civil szférával kialakított aktív együttműködések változtathatnak meg.

Következtetésképpen: az előbb bemutatott intézmények léte egy nagyon fontos lépés a kisebbségek védelme terén, és ugyanakkor egy kezdet a kisebbségi jogok javítása, az intolerancia és a diszkrimináció megfékezése irányában.

Fordította: Szenkovics Dezső

Irodalom

Tanulmányok:

- Dincă, Ilie (coord.): *Politici publice pentru romi în România 2000–2005. Cadrul legislativ, instituții, programe, realizări și perspective*. A diszkrimináció felszámolását célzó közösségi akcióprogram (2001–2006) keretében, az Európai Bizottság anyagi támogatásával megjelent munka. București, 2005.
- Horváth István – Scacco, Alexandra: From the unitary to the pluralistic: Fine-tuning minority policy in Romania. In Biró, Annamária – Kovács Petra (eds): *Diversity in action: Local public management of multiethnic communities in Central and Eastern Europe*. OSI, Budapest, 2001, 243–271.
- Jura, Cristian, (coord.): *Minoritățile naționale din România. Aspecte legislative și instituționale*. Departamentul pentru Relații Interetnice, București, 2004.

Markó Attila: Evoluția sistemului de promovare a relațiilor interetnice de la crearea Consiliului Minorităților Naționale în 1993. In Jura Cristian (coord.): *Sistemul complementar de protecție a drepturilor omului și combaterea discriminării în România*. Editura Universității Transilvania, Brașov, 2004.

Jogszabályok:

- Hotărârea de Guvern nr. 137 din 6 aprilie 1993 privind organizarea și funcționarea Consiliului pentru Minoritățile Naționale. *Monitorul Oficial*, 74. sz., 1993. aprilis 12.
- Hotărârea de Guvern nr. 220 din 18 mai 1993 pentru modificarea Hotărârii Guvernului nr. 137/1993 privind organizarea și funcționarea Consiliului pentru Minoritățile Naționale. *Monitorul Oficial*, 142. sz., 1993. június 30.
- Hotărârea de Guvern nr. 17 din 31 ianuarie 1997, privind înființarea, organizarea și funcționarea Departamentului pentru Protecția Minorităților Naționale. *Monitorul Oficial*, 17. sz., 1997. február 5.
- Hotărârea de Guvern nr. 1175 din 21 noiembrie 2001 pentru modificarea și completarea Hotărârii Guvernului nr. 589/2001 privind înființarea Consiliului Minorităților Naționale. *Monitorul Oficial*, 789. sz., 2001. december 12.
- Hotărârea de Guvern nr. 1194 din 27 noiembrie 2001 privind organizarea și funcționarea Consiliului Național pentru Combaterea Discriminării. *Monitorul Oficial*, 792. sz., 2001. december 12.
- Hotărârea de Guvern nr. 749 din 3 iulie 2003 privind organizarea și funcționarea Departamentului pentru Relații Interetnice. *Monitorul Oficial*, 488. sz., 2003. július 7.
- Hotărârea de Guvern nr. 1.703 din 14 octombrie 2004 privind organizarea și funcționarea Agenției Naționale pentru Romi. *Monitorul Oficial*, 984. sz., 2004. október 26.
- Hotărârea de Guvern nr. 589 din 21 iunie 2001 privind înființarea Consiliului Minorităților Naționale. *Monitorul Oficial*, 365. sz., 2001. július 6.
- Hotărârea de Guvern nr. 111 din 24 februarie 2005 privind organizarea și funcționarea Departamentului pentru Relații Interetnice. *Monitorul Oficial*, 184. sz., 2005. március 3.
- Hotărârea de Guvern nr. 1.124 din 22 septembrie 2005 pentru modificarea și completarea Hotărârii Guvernului nr. 1.703/2004 privind organizarea și funcționarea Agenției Naționale pentru Romi. *Monitorul Oficial*, 887. sz., 2005. október 4.
- Hotărârea de Guvern Nr. 522 din 19 aprilie 2006 pentru modificarea și completarea Hotărârii Guvernului nr. 430/2001 privind aprobarea Strategiei Guvernului României de îmbunătățire a situației romilor. *Monitorul Oficial*, 371. sz., 2006. aprilis 28.
- Legea nr. 35 din 13 martie 1997, republicată, privind organizarea și funcționarea instituției Avocatul Poporului. *Monitorul Oficial*, 844. sz., 2004. szeptember 20.
- Legea nr. 324 din 14 iulie 2006 pentru modificarea și completarea Ordonanței Guvernului nr. 137/2000 privind prevenirea și sancționarea tuturor formelor de discriminare. *Monitorul Oficial*, 626. sz., 2006. július 20.

Jelentések:

Raport privind politicile publice în domeniul minorităților naționale și etnice din România - Minorități în tranziție. A Holland Királyság Nagykövetsége által a Matra-KAP program keretében finanszírozott projekt. Centrul de Resurse pentru Diversitatea Etno-culturală, Cluj Napoca, 2005.

Raport de activitate al Agenției Naționale pentru Romi 2005, 2006. <http://www.anr.gov.ro/site/Rapoarte.html>. [Letöltve: 2008. szeptember 9-én.]

Raport un an de președinție - Deceniul de incluziune a romilor, 2006. <http://www.anr.gov.ro/site/Rapoarte.html>. [Letöltve: 2008. szeptember 9-én.]

Raporturi de activitate CNCD 2003, 2004, 2005. <http://www.cncd.org.ro/biblioteca/Rapoarte-5/>. [Letöltve: 2008. szeptember 9-én.]

Raport de activitate CNCD 2007. Megjelenés alatt.

Rapoarte anuale ale Avocatului Poporului între 1997-2007, <http://www.avp.ro/>

Rapoarte anuale ale DRI 2004-2008 (Kiadatlan.)

Honlapok:

<http://www.edu.ro/index.php/articles/c23>. [Letöltve: 2008. szeptember 9-én.]

www.cultura.ro. [Letöltve: 2008. szeptember 9-én.]

www.ispmn.gov.ro. [Letöltve: 2008. szeptember 9-én.]

www.rmdsz.ro. [Letöltve: 2008. szeptember 9-én.]

www.edrc.ro. [Letöltve: 2008. szeptember 9-én.]